

РАЗВИТИЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ФУНКЦИИ НА МУЗЕИТЕ

DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON THE EDUCATIONAL FUNCTIONS OF MUSEUMS

Vesela Vasileva Georgieva

*PhD student at Library and Information Studies Department, Faculty of Philosophy,
Sofia University "St. Kliment Ohridski "
vessy95georgieva@gmail.com*

Abstract

Museums work to attract the interest of different types of museum audiences, including focusing on the youngest visitors – the children. Museums must strive to ensure accessibility at different levels: physical and intellectual, interactive, etc. Museums develop and follow policies for working with children, they take into account educational programs with educational and recreational character and adapt various socialization tools, including those related to the development of information technology.

Keywords: museum audience, accessibility, interactivity, educational programs, socialization, information technology

ВЪВЕДЕНИЕ

С навлизането и промените, свързани с развитието на съвременните информационни и комуникационни технологии във всички сфери на живота, възниква необходимост от реформи и използване на ефективни методи и подходи за подобряване на образователните функции на музеите. Хипотезата е, че постигането на ефективност може да се реализира чрез съчетаване на традиционните подходи с иновативни и интерактивни методи, като се преосмислят както важноста за представяне на културното наследство в музеите, така и активирането на образователните функции на музеите. Направен е теоретичен преглед на публикации, свързани музеите и информационните технологии и са установени възможностите за развитието им, особено в насочеността им към децата.

СЪЩНОСТ И ЗНАЧЕНИЕ НА МУЗЕИТЕ

Разглеждайки същността и значението на понятието музей, може да се каже, че съществуват различни дефиниции. Позовавайки се на дадената дефиниция от Международния съвет на музеите ИКОМ, музеят представлява „постоянна институция с нестопанска цел, служеща на обществото и неговото развитие, отворена за публиката,

която събира, съхранява, изследва, показва и популяризира материални и нематериални свидетелства за хората и тяхната среда, с научна, образователна и развлекателна цел”¹[3].

Значим ръководен принцип според ИКОМ е задължението на музеите „да развиват образователната си роля и да привличат колкото може по-широк кръг от посетители сред обществото, общността или групите, на които служат. Взаимодействието с общността и популяризирането на нейното културно наследство е основна част от образователната роля на музея“²[3]. От тази гледна точка е необходимо музеите да се стремят към усъвършенстване не само на своята научна дейност, но и към предлагането на иновативни методи и подходи, чрез които да привличат интереса на различни целеви групи. От съществена важност е да се прилагат и програми с обучителен и развлекателен характер и те да са съобразени със специфичната музейна публика – децата.

Не по-малко значим фактор е и необходимостта от осигуряване на достъпност на всички възможни нива: физически и интелектуален. Отново поставяме акцент върху изготвяне и следване на политики за работа с деца, върху прилагане на програми с обучителен и развлекателен характер, които да подпомагат процесите на социализация в музейните обекти.

СЪЩНОСТ И ЗНАЧЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ПРОГРАМИ

Според Екатерина Цекова „Музейните образователни програми – като специфичен интердисциплинарен музеен продукт са важна част от работата с публиката и не могат да бъдат строго отделяни от общото направление „Връзки с обществеността“. В същото време обаче, те са и относително самостоятелно направление в музейната дейност, защото имат свои вътрешни специфични правила за изпълнение, собствен живот и развитие. Разнообразието им се определя преди всичко от тематиката на музейните колекции, от характеристиката на региона и очакванията на публиката“³[7].

Изказваме частично съгласие с тези констатации, като допълваме, че различните музеи и музейни колекции въздействат по различен начин на своята публика в зависимост от музейния разказ, който им представят. Тематиката на различните музеи би могла да бъде представена освен както в повечето случаи до сега по традиционен начин под формата на беседи, но и чрез използването на различни технологични методи като виртуална или добавена реалност, симулативни игри и други, които да улеснят представянето на научната информация по разбираем за посетителите начин. Също така приложението на подобни практики и превръщането им в музейни образователни програми значително би могло да допринесе за привличането на вниманието на децата в музеите, които от своя страна да бъдат осмислени не само като място, предлагащо знания, но и забавление.

Едно от значимите богатства в живота на хората са децата. Не случайно Франклин Рузвелт изказва следната мисъл: „Може да не можем да подготвим бъдещето за децата

¹ **Етичен** кодекс на иком за музеите, БНК на ИКОМ София 2017, с. 59, [Онлайн], [Прегледан на 28.04.2020]. Достъпно от: <http://icombulgaria.org/papers/CodeEticsBg.pdf>

² Пак там ... с. 349

³ **Цекова**, Екатерина. Музейна комуникация и музейно образование. София, Сдружение Кръг Будител, 2007, с. 111

си, но поне можем да подготвим децата си за бъдещето”⁴[8]. За да се осъществи това е необходимо да се провокира интересът на децата към конкретни неща. Поради това могат да се използват разнообразни техники, които да им бъдат в помощ при усвояването на новата информация. Образованието на децата се свързва с развитието на мисленето. Различните видове изследвания сочат, че колкото по-малък е човек, толкова по-лесно той би могъл да усвои дадено количество информация. Чрез насочване вниманието на децата към нещо, което представлява интерес за тях, те усвояват представената им информация трайно и на по-добро ниво. Това събужда желанието у тях и занапред да се занимават още по-задълбочено и да повишат степента на своята информираност.

Установено е, че децата обичат да играят. Това трябва да се използва като подход при тяхното образование. Те имат необикновени таланти и уникални способности да усвояват новото. Любовта и интересът към различните области на знанието се зараждат още от ранна детска възраст. Децата обичат да се изявяват и да бъдат поощрявани, а наградите им дават удовлетвореност от крайните резултати. На всяко дете трябва да му се дава възможност да разширява своите познанията, както и да изпробва възможностите си и да развива способностите си. Всичко това може да се постигне чрез различните образователни програми.

Още в древността са прилагани множество различни методи, които са свързани с усвояването и по по-лесен начин. Освен стандартните функции, които притежават музеите - да съхраняват, представят и популяризират различни неща, те също така изпълняват и образователна функция. Поради тази причина в голяма част от тях се прилагат образователни програми, в които чрез показаните експонати се обогатяват знанията на децата в различни области от науката.

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ПРОГРАМИ И МУЗЕИТЕ

Стефанка Кръстева извежда следната функция по отношение на музеите: „Образователно-възпитателната функция – една от основните социални функции на музея, насочена към предаването на знания и формиране на историческо съзнание, общочовешки ценности и устойчиво социално поведение у посетителите. Реализира се на базата на музейните колекции и сбирки чрез различните форми на експозиционна и научно-просветна дейност.”⁵[4]

Различни институции на паметта като музеи, библиотеки, галерии и други културни институции, през годините са успели да утвърдят разнообразни практики за работа с деца от различни възрастови групи. Като пример за това може да се посочи организирането на различни по вид културни мероприятия с образователен характер.

Разглеждайки значението на образователните програми за музеите, може да бъде

⁴ 22 цитата, които родителите ще оценят. В: Мениджър. News [Онлайн], [Прегледан на 28.04.2020].

<http://www.manager.bg/%D0%BB%D1%8E%D0%B1%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%BE/22-%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%89%D0%B5-%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8F%D1%82>

⁵ Кръстева, Стефанка. Студии по музеология. София, Издателска къща ФДК, 2003, с. 201

направено твърдението, че създават предпоставки и възможности за обособяването на добри практики и нововъведения от една страна за привличането на най-младата музейна публика, а от друга и подпомагат представянето и популяризирането на културното наследство съхранявано в музеите по лесен и достъпен за децата начин. Ето защо от важно значение според Иглика Мишкова е и „създаването на цялостна система за работа на музеите с децата и обогатяване методиката на преподаване посредством уроци с предмети и специални музейни турове. Програмите са създадени и с цел да се преодолее стереотипът за възприемане на музея като нагледна илюстрация за презентация на предмети, които да покажат, че музеят има свой път и своя собствена образователна задача – формиране на ценностно и емоционално отношение към културното наследство.“⁶ [6]

Различните видове музеи изискват различен начин на представяне на своите колекции пред музейната публика. Когато говорим за образователните програми обаче трябва да бъдем наясно, че независимо в какъв вид институция ще бъдат прилагани, те трябва да бъдат обособени по интерактивен и едновременно образователен подход, представящ тематиката на музеите по достъпен за децата начин.

Ученето не се ограничава само до класната стая. Музеите сами по себе си представляват важна образователна среда и предлагат значителен потенциал за обучение. Музейните колекции предоставят възможности за връзка с времето, местата, събитията и т.н. и им позволяват да изпитат еволюцията на човешката история и културното наследство. Ученето в музеите помага на децата да разберат историческата стойност на обектите и ефективното им използване може да доведе до многостранно обучение, развитие на умения за критично мислене и придобиване на умения за учене през целия живот.

„Музеите играят съществена роля в културния и обществен живот, събирайки разпилените пращинки на нашите спомени, те разказват нашите истории, опазват и представят нашето наследство, култура и природа, тълкуват миналото и изследват бъдещето, като така обогатяват настоящето, подхранвайки необходимостта от знание и провокирайки въображението. Бидейки образователни институции, те инвестират средства в образователни програми и да поемат определена роля в писането на държавните стандарти за образование“.⁷[2] Именно поради тези причини, провокирайки и стимулирайки въображението на децата и техните познания, посещението на музеите би могло да се превърне в достъпно, приятно и запомнящо се преживяване, което носи в себе си не само забавление, а и образователен и културен елемент.

Музеите трябва да се стремят „да бъдат привлекателно място за повишаване информираността и образователното ниво на посетителите си, постигайки го по разбираем и приятен начин“⁸[2]. Обикновено музеите представят своите експозиции и колекции по традиционен начин, но адаптирайки новите технологии към традиционните подходи и усвояването на добри практики би допринесло за превръщането на музеите в предпочитана за посещение среда, съчетаваща образователния и развлекателния елемент.

⁶ Мишкова, Иглика. Образование в музея. София: ИК „Гутенберг“, 2015, с. 238

⁷ Дефиницията за музея – перспективи и потенциали [Онлайн]. [Прегледан на 10.05. 2020]. Достъпно от: <http://icombulgaria.org/papers/2018.06.18.kruglamasa.pdf>

⁸ Пак там ...

РАЗВИТИЕ НА СЪВРЕМЕННИТЕ ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

„Сред приносите на музеите през следващото десетилетие следва да бъде обогатяването на активния диалог с посетителите и развитието на образователните програми и образователните елементи на експозициите, отговарящи на развитието на обществото и интересите на различните видове публика в тези институции. В това число и развиване на по-големи научни ресурси и развитие на научни програми.

Необходимо е създаването на музейни образователни центрове с назначаване на музейни педагози подготвени за работа със специализирани публики, не само с възрастови разлики. Работата с деца и учаци се е била винаги в центъра на внимание на музеите, а приложението на информационните технологии в експозициите е свързано с привличането на все по-широки слоеве млади посетители“⁹[2].

С развитието на съвременните технологии, навлизащи постепенно във всички сфери на живота, нараства и необходимостта от предлагането на съвременни модели за обучение в реална среда и представяне на наследството съхранявано в музеите по интересен и достъпен за усвояване на новите знания от децата начин.

Интересна идея би била използването на устройства, създаващи усещането у посетителите за докосване на експонатите с ръцете си. Методът създава предимства, които са приложими в редица виртуални музеи, осигуряващи възможност за взаимодействие с предметите, тъй като в традиционните музеи експонатите обикновено са защитени от стъклените витрини, а това нововъведение значително би могло да увеличи степента на потапяне в музейния разказ и повишаване на интереса от страна на музейната публика.

Чрез съвременните информационни и комуникационни технологии (ИКТ) могат да бъдат разработени образователни активности за деца под формата на ателиета, викторини, лаборатории, музейни уроци, работилници и други занимания от една страна с обучителен характер и интерактивен и забавен от друга. Дарина Маринчевска дава следната прогноза: „Съвременният музей все повече се превръща в активно социално звено с висока степен на организация и разностранна дейност. Тази революционна промяна в мисията на музея спомага за демократизирането на музея като институция. От статични складове на ценности от миналото, днес музеите се превръщат в активни центрове за образование и социални контакти между хората“¹⁰[5]. Според Славена Борисова „Днес децата израстват с нагласа за развлечения. Вниманието им е приковано към телевизионните програми, видео игрите и др“¹¹ [1] с които музеите трябва да имат предвид за привличането на този вид музейна публика. Авторът допълва, че „Образователният елемент трябва да се балансира с развлекателния, както и с „умението да се привлече вниманието на децата“¹²[1]. Славена Борисова смята, че използването на различни видове средства, свързани със съвременните ИКТ, „базирани на компютри и

⁹ Пак там ...

¹⁰ **Маринчевска, Дарина.** Музеят като градски културно-развлекателен център. В: Ролята на музеите и галериите за регионалното културно туристическо и икономическо развитие, Габрово, Дом на хумора и сатира, 2004, с. 69 – 70

¹¹ **Борисова, Славена.** Музеите и маркетингът: Семиотичен подход. София, Сдружение Кръг Будител, 2008, с. 122

¹² Пак там ... с. 122

интерактивни машини като добавки към музейните експонати, са много привлекателни за младите хора и им помагат при усвояването на нови знания¹³[1].

За адаптирането на новите технологии и усъвършенстването на традиционно предлаганите музейни услуги, музейните специалисти трябва да се стремят към устойчивост. Съвременните ИКТ трябва да бъдат използвани за развитието и социализацията на музейните обекти и предлагането на образователни програми, както и да се стремят към балансиране между предаването на знания и развлечение, а не да превръщат музеите в атракциони.

ВЛИЯНИЯ НА ИКТ ВЪРХУ ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ФУНКЦИИ НА МУЗЕИТЕ

Както всичко останало, съвременните ИКТ също оказват влияние върху образователните функции на музеите. Погледнато от позитивна гледна точка, прибавянето на новите технологии към традиционните подходи за представяне на културното наследство в музеите, би могло да подпомогне тяхната социализация и да привлече интереса на повече музейна публика. От друга страна, обаче музеите трябва да се стремят към балансирано представяне на културното наследство и създаването на устойчивост, избягвайки превръщането си от традиционни институции на паметта в атракционни средища. Равномерното и адекватно прилагане на съвременните технологии като модел за социализация би могло да градивно да усъвършенства образователните функции на музейните институции, а също така и да благоприятства развитието на културния туризъм и привличането на музейна публика.

Обучението на децата в музеите посредством образователни програми е подход, необходим за прилагане във всички музейни институции. Ученето в реална среда с помощта на подходящите материални и технически средства допринася за по-лесното осмисляне на представената информация и провокирането на интереса при децата. Ето защо музеите трябва да се стремят към представянето на информацията по достъпен за своите публики начин, с който да провокират заинтересованост и желание за посещение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да кажем, че съществуват разнообразни по вид музеи: исторически, природонаучни, етнографски, къщи-музеи, паркове-музеи, военноморски, военни, археологически и още много други, и експонатите, съхранявани и представени в тях, са обект на интерес на хора от различни възрастови групи. Важно е музейните институции да осигуряват възможности и за образование на децата от различни възрасти чрез въвеждането на игрови образователен подход. Могат да бъдат организирани разнообразни по вид събития, дейности, изложби и други мероприятия, адаптирани към ИКТ, който да бъдат в помощ на децата за по-лесното усвояване на представяната от музеите информация. Традиционните беседи могат да бъдат превърнати в интересни изнесени уроци, в които децата на различни възрасти да могат по достъпен начин да се запознаят с родното културно наследство и да проявят интерес към различните обекти и артефакти. Музеите не са места, в които само се съхраняват различни предмети и находки, а и място с помощта на което експонатите се популяризират и предават на следващите поколения, като значими не само за българското, но и като част и от световното културно наследство.

¹³ Пак там ... с. 123.

Като значими институции на паметта, участващи в изследването, представянето и популяризирането на културното наследство, за музеите е важно да могат да бъдат адаптирани и към различни практики, целящи насърчаването на образователните им функции. Освен в място за усвояване на нови знания, те могат да бъдат и места за развлечения на децата, в които от една страна чрез използването на технологиите за виртуална реалност да се развие и усъвършенства музейният образователен потенциал, а от друга да се насърчи ефективното образование на децата.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Borisova, S. 2008. *Museums and Marketing: A Semiotic Approach*. Sofia, Krag buditel (Борисова, Славена. Музеите и маркетингът: Семиотичен подход. София, Сдружение Кръг Будител, 2008)
- [2] The definition of a museum - perspectives and potentials. Retrieved May 10, 2020, from <http://icombulgaria.org/papers/2018.06.18.kruglamasa.pdf> (Дефиницията за музея – перспективи и потенциали [Онлайн]. Прегледан на: 10.05. 2020. Достъпно от: <http://icombulgaria.org/papers/2018.06.18.kruglamasa.pdf>)
- [3] Code of Ethics for Museums. 2017. Sofia, Retrieved May 10, 2020, from <http://icombulgaria.org/papers/CodeEticsBg.pdf> (Етичен кодекс на иком за музеите, БНК на ИКОМ София 2017, с. 349 <http://icombulgaria.org/papers/CodeEticsBg.pdf>)
- [4] Krasteva, S. 2003. *Studies in museology*. Sofia, FDC Publishing House, p. 201 (Кръстева, Стефанка. Студии по музеология. София, Издателска къща ФДК, 2003, с. 201)
- [5] Marinchevska, D. The museum as an urban cultural and entertainment center. In: *The role of museums and galleries for regional cultural, tourist and economic development*, Gabrovo, House of Humor and Satire (Маринчевска, Дарина. Музеят като градски културно-развлекателен център. В: Ролята на музеите и галериите за регионалното културно туристическо и икономическо развитие, Габрово, Дом на хумора и сатирата)
- [6] Mishkova, I. 2015. *Education in the museum*. Sofia, Gutenberg Publishing House (Мишкова, Иглика. Образование в музея. София: ИК „Гутенберг“, 2015)
- [7] Tsekova, E. 2007. *Museum communication and museum education*. Sofia, Buditel Circle Association (Цекова, Екатерина. Музейна комуникация и музейно образование. София, Сдружение Кръг Будител, 2007)
- [8] 22 quotes that parents will appreciate. Retrieved April 28, 2020, from <http://www.manager.bg/%D0%BB%D1%8E%D0%B1%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%BE/22-%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%89%D0%B5-%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8F%D1%82> (22 цитата, които родителите ще оценят. В: Мениджър. News [Онлайн], [Прегледан на 28.04.2020]. Достъпно от: <http://www.manager.bg/%D0%BB%D1%8E%D0%B1%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%BE/22-%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%B8%D1%82%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%89%D0%B5-%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8F%D1%82>)